

Boganmeldelser

Bente Ohnstad og Ylve Gudheim:

Meldeplikt til barnevernet – Er det nok å være bekymret?

Lillehammer: Ordskifte forlag, 2019, (175 sider)

ISBN: 978-82-691748-0-9

Tema for Ohnstad og Gudheims lille bok er juridisk ubegrunnede og barnefaglige uberettigede intervensjoner i familiers og barns liv.

Det er nærliggende å oppfatte uberettigede meldinger som resultat av en unngåelig men relativt harmløs misvisning i den praktiske håndteringen av et komplisert lovverk. Boken etterlater et helt annet inntrykk ved å konkretisere hvordan slike hendelser medfører svær belastning og noen ganger betydelig urett for dem som rammes.

**

Problematiske livssituasjoner for barn kommer gjerne myndigheter for øre gjennom meldinger til barnevernet. Meldinger kan komme fra offentlig ansatte i barnehage, skole- og helsevesen som har en yrkesmessig plikt til å melde, eller fra privatpersoner. De førstnevnte skal da selv ha bedømt en situasjon som så alvorlig at den gir grunn til å bryte den taushetsplikten som er grunnleggende i yrkesutøvelsen. (https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/)

Ohnstad, som er professor i juss ved Høgskolen i Innlandet, motiverer temaet for boken med at meldeplikten til barnevernet i mange tilfelle praktiseres feil, og at «[f]or mange grunnløse meldinger kan overbelaste et allerede presset barnevern og føre til at alvorlige meldinger overskygges. (s. 4)»

Dette er en respektabel offisiell motivasjon. Siden Ohnstad selv bidro til utformingen av den lovgivningen som regulerer taushetsplikt for relevante offentlig ansatte, kan et behov for å presisere lovgivers tanke i møte med 'lovbrukeres' forståelse også ha vært en motiverende faktor.

Men selv om forfatterne trolig ville reservere seg mot følgende, synes boken å ha et videre anliggende som en anmelder kan antyde, nemlig å identifiserer en lite påaktet rettsikkerhetsproblematikk. (Dette skyldes neppe at forfatter av denne omtalen ikke selv er jurist: Advokat Geir Kjell Andersland gir uttrykk for en

lignende vurdering i sin omtale av boken i Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 02/2020 (Volum 18))

**

Boken er en kvalitativ juridisk studie av et begrenset antall slike saker. Sakene er kommet forfatterne i hende gjennom direkte henvendelser etter at deres interesse for feltet bl.a. ble kjent gjennom sosiale medier: Foreldre som var blitt meldt til barnevernet for å ha holdt sykt barn tilbake fra skolen, for å ha bedt om tilpasning av undervisningsopplegg eller etter dårlig kommunikasjon med helsesøster, osv.

Informantenes selv-seleksjon og det lave antallet saker ville ha utgjort et metodeproblem dersom forfatterne hadde tatt sikte på å gi en kvantitativ kartlegging av fenomenet mangelfullt eller ikke begrunnet melding. Det er ikke pretensjonen. Boken beskriver heller en *type situasjoner* og en *type erfaringer*, fra noen familier møte med uriktig bruk av meldingsinstituttet.

Et overordnet tema i boken er at lovens rom for å sette taushetsplikten til side er en unntaksbestemmelse: Personale i barnehage, skole eller helsetjenester har taushetsplikt om personopplysninger. Melder må *ha grunn til å tro* at et barn er utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Loven krever ikke sikker viten, men oppfatningen til grunn for en melding skal være godt nok begrunnet og *dette er melderens ansvar*. Ubegrunnet, spekulativ eller rutinemessig melding er ikke i samsvar med lovkravet. (For privatpersoner holder det ifølge det relevante norske direktorat BUFDIRs hjemmeside med 'magefølelse' for å kunne inngi melding. Dette gir opphav til beslektede problematikker, men disse er ikke tema i boken.)

**

Boken er todelt: I del 1 gir Ohnstad en generell introduksjon til grunnleggende juridiske prinsipper, personvernet som en fundamental verdi som rammer inn taushetsplikten og dermed vilkårene for unntak i situasjoner som gir plikt til å melde og vern mot vilkårlig inngripen. Denne delen er kort, konsis men gir nødvendig bakgrunn for den videre utviklingen av stoffet. Deretter tar hun for seg 11 ulike rettslige aspekter ved meldingsinstituttet, konkretisert med eksempler fra det mottatte saksmaterialet. Felles for sakene er at involveringen av barnevernet har skjedd mot foreldrenes ønske. Eksempelsakene gjelder om generell bekymring gir grunnlag for å melde, om 'terskelen' for å melde er lav eller høy, om i hvilken grad melderens skjønn er fritt, om det er barnevernets ansvar å vurdere berettigelsen av en melding (og dermed mulig for melder å 'delegere' ansvar for

denne vurderingen), om melder har ansvar for at innholdet i meldingen er korrekt og endelig om det mer overordnede temaet myndighetsmisbruk i dette fagfeltet.

I del 2, som litt uberettiget er benevnt Vedlegg, gir Gudheim, erfaren *feature-journalist*, 11 av *casene* omtalt under én eller flere juridiske overskrifter i del 1 en mer inngående presentasjon, med utdrag fra saksdokumenter og presentasjon av familienes erfaringer og opplevelser. Enkelte av sakene er med tillatelse presentert med fullt navn fordi sakene allerede er kjente gjennom media.

Korte oppsummeringer av eksempel fra første del kan illustrere sakenes art. Det første gjelder grensen for helsepersonells skjønnsutøvelse:

En mor er uenig med helsesykepleier om journalførte opplysninger om barnet etter helsekontroll. Det anføres at mor 'har problemer med grensesetting og trenger veiledning'. Mor føler seg misforstått og ber om at anførselen rettes eller fjernes, noe helsestasjonen ikke etterkommer. Mor ønsker derfor i stedet å bruke fastlegen til videre helsekontroll, slik hun etter loven har anledning til, og motsetter seg overføring av barnets journal fra helsestasjonen så lenge denne ikke er endret. Helsestasjonen sender melding til barnevernet uten å ha sett fastlegens påfølgende rapport. Meldingen er begrunnet i at mors avvising av grensesettingsproblemet og uvillighet til å la seg veilede viser manglende fokus på barnet. Mor anser meldingen som grunnløs og varsler om at hun vil kontakte advokat. Dette utløser nok en melding til barnevernet. (jf. s. 41)

Det er rimeligvis en betydelig krenkelse å få sine foreldreferdigheter skjønnsmessig underkjent av helsepersonell, overfor barnevernet.

Et annet eksempel illustrerer misforståelsen at det er opp til barnevernet å vurdere om det foreligger grunnlag for melding:

En rektor melder, uten å rådføre seg med familien, om det som beskrives som bekymringsfull atferd fra en barneskoleelev etter et følelsesutbrudd i skolesituasjonen, selv om rektor ikke anser at det er snakk om «alvorlige atferdsvansker», eller at oppførselen skyldes omsorgssituasjonen. (jf. s. 49-50)

Saken viser videre at både melder og dennes arbeidsgiverkommune oppfatter det som barnevernets oppgave å avklare dette.

Dette fremstår som et tilfelle av å 'melde for sikkerhets skyld', uten at kravet om god grunn til å tro at lovkrav for å melde ser ut til å være oppfylt. Belastningen for familien ser ikke ut til å være vektlagt.

Et siste eksempel illustrerer forestillingen om at der er 'lav terskel for å melde', slik at behov for hjelpetiltak antas å gi grunn til melding:

Foreldre er ikke tilfreds med skolens sikring av barnets psykososiale miljø og manglende oppfølging av en dysleksidiagnose. Foreldrenes engasjement i barnets skolesituasjon og faglige ar-

beid oppfattes av lærer som overbeskyttende og utløser 'bekymringsmelding' til barnevernet fordi «familien trenger veiledning og hjelp». (jf. s. 35)

Identifisert behov for hjelpetiltak gir imidlertid ikke grunnlag for slik melding.

Ett av vilkårene i loven som gir grunnlag for melding er at et barn viser «alvorlige atferdsvansker»:

Høyt skolefravær som skyldes et diagnostisert helseproblem hos et skolebarn, ME, og som skolen er kjent med, utløser at barnevernet involveres, etter initiativ fra helsesøsters, som henviser til «alvorlige atferdsvansker» (uttrykket forekommer i Barnevernlovens kap 4), en mistolkning. (jf. s. 58)

«Alvorlige atferdsvansker» er ifølge loven atferd som gir grunn til plassering i atferdsinstitusjon. Saken tilsier en blanding av svak helsefaglig og juridisk forståelse; alvoret ved det å involvere barnevernet kan umulig være oppfattet.

Eksempelene kan virke relativt udramatiske inntil opplevelsene og erfaringene blir presentert. Her gir bokens annen del, 'Vedlegg', den beste fremstillingen.

Boken blir – uten at dette sies direkte – også et innlegg til fordel for en klar styrking av kravene til barnevernfaglige utdannelser og kompetanse, ikke minst den juridiske.

**

Bokens avgrensede tema gjør at forfatterne forståelig nok ikke diskuterer tilfelle der en uberettiget melding utløser påtalemyndighetens oppmerksomhet. Det bør likevel nevnes at hendelser som de framstilte i noen tilfelle kan utløse slik oppmerksomhet, med ytterligere belastninger for de som rammes.

Boken berører heller ikke det mer generelle spørsmålet om hensiktsmessigheten av å 'melde for mye heller enn for lite'. Temaet hører likevel hjemme i sammenheng. Overforsiktig eller feig tilbakeholdenhet med å melde har hatt kjente og mindre kjente tragiske konsekvenser. En praksis med å anbefale lav terskel for å 'bekymringsmelde' er forståelig som en følge av dette.

Ansvar som påhviler en melder uten taushetsplikt er begrenset (med mindre saken resulterer i forklaring overfor påtalemyndigheten). Den som rammes av bekymringen står nokså ubeskyttet. Vi kjenner ikke til forskning om konsekvensene av denne situasjonen. Kanskje burde dette etterspørres av Barneombudet.

**

Begge forfattere gir stoffet en patosfri fremstilling som understreker det rettslige anliggendet. Sjangermessig faller boken mellom flere stoler, men på en god måte. Den er verken en lærebok eller en rent juridisk fagbok, men verdifull i begge henseende: Den gir en case-drevet og juridiske høyoppløst presentasjon av et rettsområde som er havnet i skyggen av begeistring for lavterskel bekymring og melding ved å vise at 'Det kan jo ikke skade!' uttrykker en innstilling som nettopp kan det.

Boken viser også at loven gir mer presis og krevende veiledning i det som både er et juridisk og et moralsk krevende farvann, enn mange av de som beveger seg der synes å være oppmerksomme på. Dermed fremstår den som et forsvar for og begrunnelse av lovgivningen.

Boken vil fungere både faglig skjerpene og som motivasjonsskrift for ansatte i barnevernet, studenter i barnevernfag og for jurister i feltet.

Terje Ødegaard

Dr.philos., 1. amanuensis filosofi, Institutt for rettsvitenskap, filosofi og internasjonale studier, Høgskolen i Innlandet, Norge